

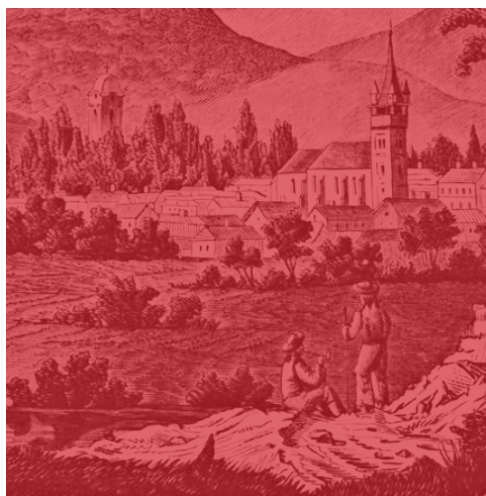
Міністерство молоді та спорту України
Управління молоді та спорту
Закарпатської обласної державної адміністрації

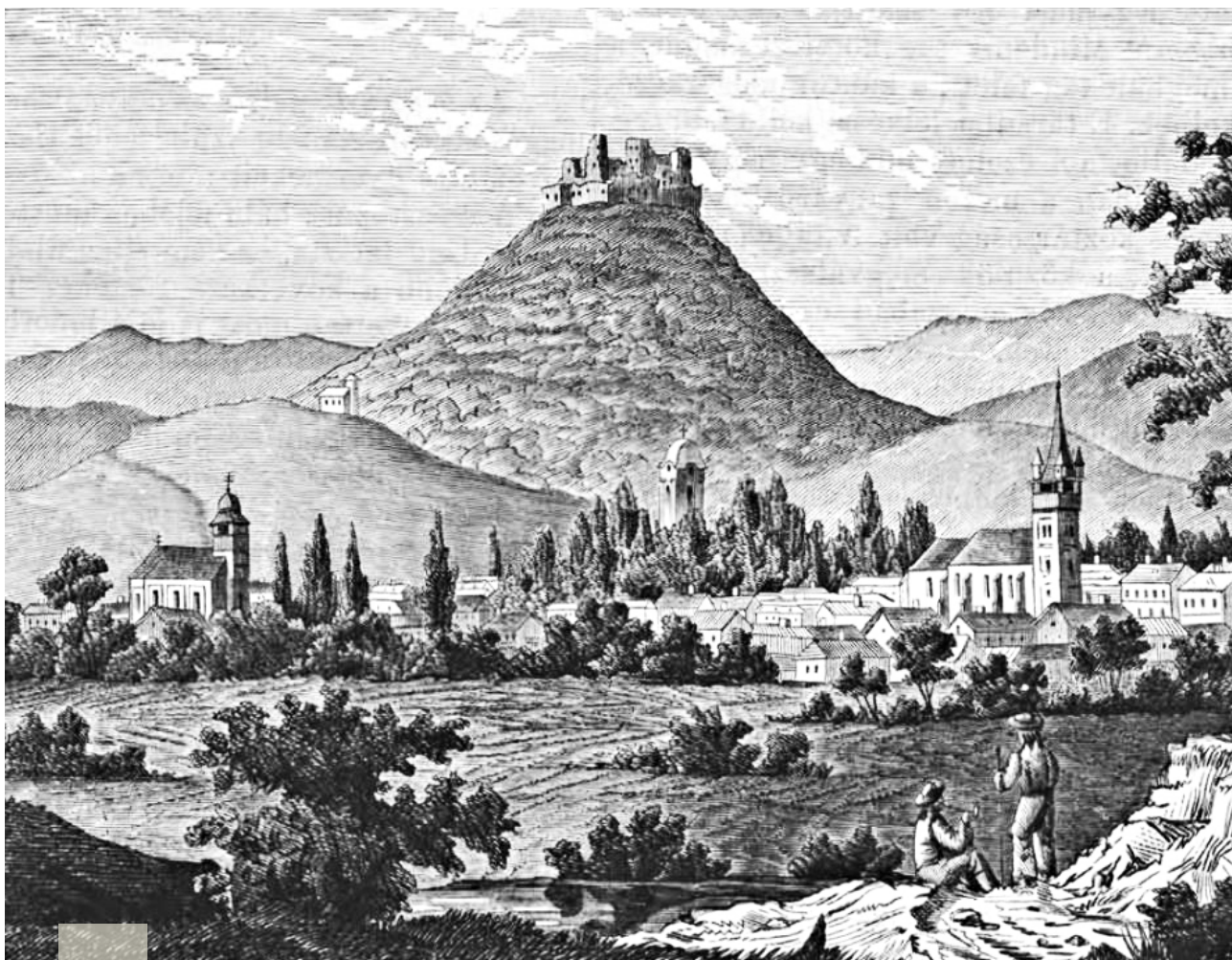


Всеукраїнський
фестиваль 2017

КАРПАТСЬКА УКРАЇНА

Інформаційно-просвітницький матеріал
для учасників Всеукраїнського фестивалю,
спрямованого на ушанування героїв боротьби
українського народу за незалежність
і територіальну цілісність України





Хустський замок, гравюра XIX ст.

Інформаційно-просвітницький матеріал виданий в межах Всеукраїнського фестивалю, спрямованого на ушанування героїв боротьби українського народу за незалежність і територіальну цілісність України, «Карпатська Україна», який здійснено Міністерством молоді та спорту України на підставі Указу Президента України від 13 жовтня 2015 року № 580 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки» і розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 року № 898 «Про затвердження плану заходів щодо національно-патріотичного виховання молоді на 2017 рік

ПЕРЕДМОВА

Маленька, але горда Карпатська Україна відіграла величезну, воістину історичну роль у національно-визвольних змаганнях нашого народу. Саме тут вперше на державному рівні було затверджено гімн «Ще не вмерла Україна». Обставини становлення Карпатської України, формування її воїнства переважно на волонтерських засадах, а також героїчна боротьба проти переважаючих сил окупантів - дають нам важливий історичний урок. У часи скрути, коли ворог б'є у спину - український народ має розраховувати насамперед на власні сили, а не сподіватися на дипломатію та ноти протесту.

А ще маємо цінувати час і використовувати кожний вільний день, кожну хвилину для побудови сильної армії та держави, яка тримається на справжніх патріотах. Мене до глибини вразила історія життя і боротьби молодого 23-річного січовика Олександера Блистіва з Хусту. Перед розстрілом він записав останні слова власною кров'ю, бо не мав олівця: «Іду на смерть за те, що люблю свою рідну Україну». Його жертва, як і багатьох воїнів Карпатської України - не була даремною. Через десятиліття постала омріяна цими героїчними хлопцями Незалежна, рідна, соборна Україна. Але, як і тоді, на нас знову підступно напали окупанти, і ми просто зобов'язані вистояти та захистити рідну землю заради самого існування української нації.



*Ігор Олександрович Жданов,
Міністр молоді та спорту України*



Після поразки Української національної революції 1917-1921 рр. проголошення української автономії, а згодом незалежності на Закарпатті у 1938-1939 рр. було надзвичайно важливим етапом українського державотворення.

Для будівництва української держави на Срібній землі були спрямовані зусилля українців з усіх куточків світу. Велику допомогу надавала українська діаспора зі США та Канади.

Окремої уваги заслуговує й роль українських націоналістів, членів Організації Українських Націоналістів. Попри кризу в ОУН, пов'язану із загибеллю очільника Євгена Коновальця, оунівці активно долучаються до розбудови органів влади Карпатської України та парамілітарної організації захисту краю – Організації Народної Оборони «Карпатської Січі». На допомогу закарпатцям масово прибувають молоді українці з Галичини, що входила до складу Польщі, шляхом нелегального перетину державного кордону. За сприяння націоналістів «Карпатська Січ» за короткий час проходить шлях від військової організації до національних Збройних Сил. Зокрема, Генеральний військовий штаб «Карпатської Січі» очолив фаховий військовик, теоретик воєнної справи полковник Михайло Колодзінський (Гузар), до складу також увійшли: чотарі Зенон Коссак (Тарнавський), Євген Врецьона (Волянський), Лев Крисько (Кріс), Роман Мирович (Чубатий), Дмитро Кедровський (Косаківський), поручики Гриць Барабаш (Петро Чорний), Юрій Лопатинський (Калина), Осип Карачевський (Свобода), Євген Кульчицький (Гут), аспірант Іван Бутковський (Гуцул) (майбутній командир 4-ї Військової Округи УПА «Говерля»). Старшиною для окремих доручень і водночас референтом мобілізаційного відділу став чотар Роман Шухевич (Борис Щука).

Саме січовики стали найактивнішими захисниками української держави в часі нападів польських та угорських терористів наприкінці 1938-початку 1939 рр., а згодом угорського вторгнення в березні 1939 року. Подвиг січовиків на Красному полі біля тогочасної столиці, міста Хусту, дав можливість Сойму Карпатської України проголосити незалежність, прийняти Конституцію, обрати Президента (Августин Волошин), затвердити національну символіку, славень «Ще не вмерла Україна».

Коли німецький консул у Хусті, запросивши до себе керівників Карпатської Січі, порадив їм негайно капітулювати у відповідь почув від полковника М. Колодзінського згодом відомі слова: «В словнику українського націоналіста немає слова “капітулювати”. Сильніший ворог може нас у бою перемогти, але поставити перед собою на коліна – ніколи!»

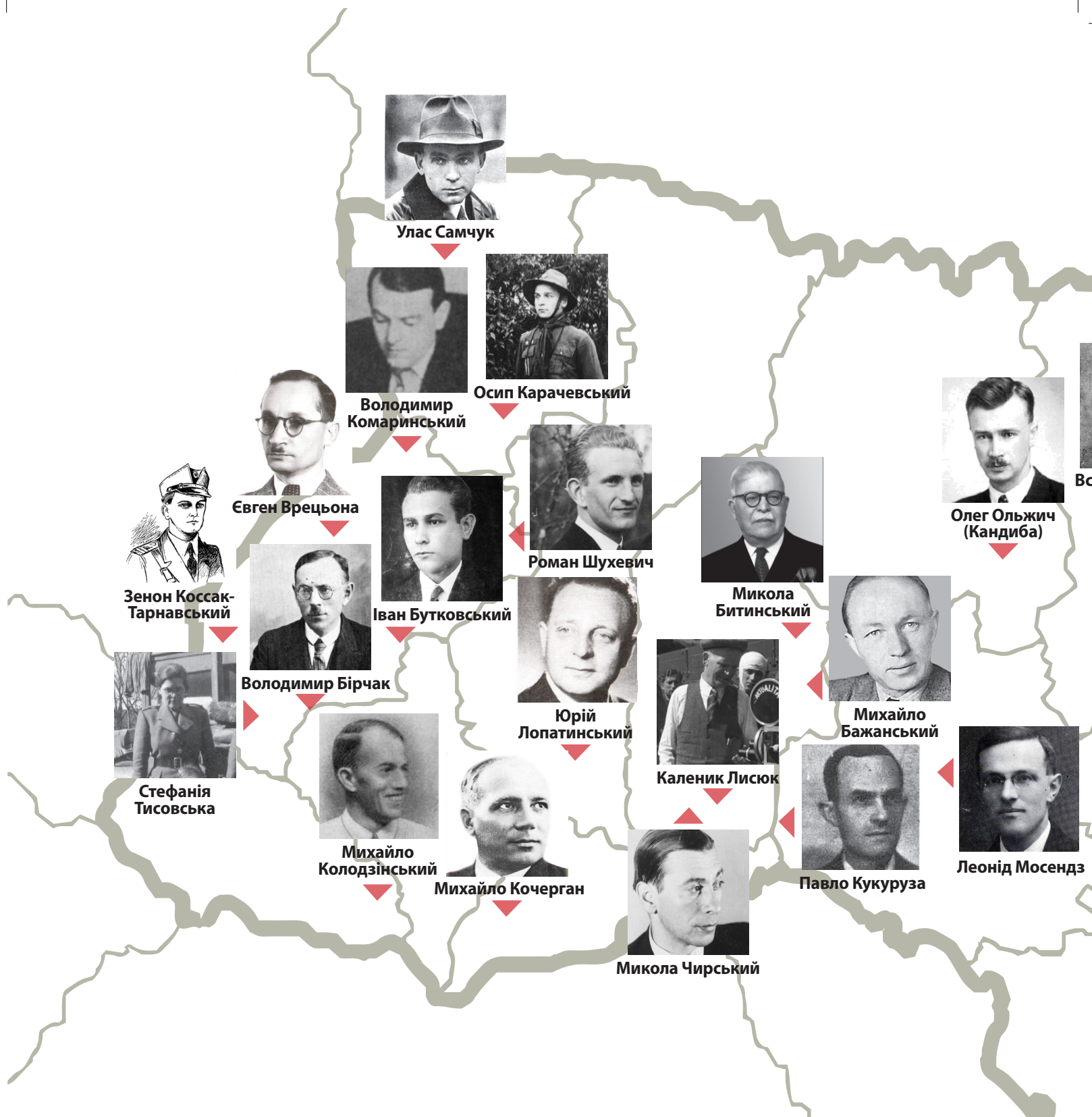
Влада та військо Карпатської України не капітулювали. Хоча угорські війська й окупували Закарпаття, однак українці не відступили від ідеї боротьби за свободу. Ще протягом кількох тижнів тривали окремі бої в горах.

Мало хто й досі звертає увагу на те, що, власне, реальний опір у боротьбі за свободу диктаторським режимам – самотужки, а не в межах міжнародних коаліцій – чинили у ті роки лише Фінляндія та Карпатська Україна. Власне, навіть самі українці, здається, не вповні усвідомили й оцінили цей історичний факт.

Проголошення незалежності Карпатської України у березні 1939 р. стало історичною подією для всього українського народу. Для закарпатців період існування Карпатської України став часом творення національної ідентичності, завершився своєрідний перехід у свідомості — від підкарпатських русинів до закарпатських українців. Це була друга, після 21 січня 1919 р. (Акту Злуки УНР і ЗУНР) спроба заявити перед цілим світом про самодостатність українського народу, прагнення власної держави. А сам Акт проголошення незалежності відіграв велику роль у формуванні самосвідомості всієї української нації.



*Богдан Галайко,
Директор Науково-дослідного
інституту українознавства, м. Київ,
кандидат історичних наук*



Антін Кущинський – сотник Армії УНР, командант відділу Карпатської Січі на Рахівщині – с. Лохвиця Полтавської обл.
Михайло Кочерган – секретар Союзу Карпатської України – с. Стебні, Чернівецька обл.
Михайло Бажанський – працівник канцелярії уряду Карпатської України – м. Снятин, Івано-Франківська обл.
Володимир Бірчак – інспектор гімназій та семінарій Міністерства освіти Карпатської України – с. Люблинці, Львівська обл.
Володимир Комаринський – керівник відділу преси та пропаганди уряду Карпатської України – м. Сокаль, Львівська обл.
Павло Кукуруза – державний бібліотекар та керівник архіву уряду Карпатської України – с. Нові Ушиці, Хмельницька обл.
Іван Бутковський – командир чоти Карпатської Січі – м. Сколе, Львівська обл.
Євген Врецьона – керівник розвідки Карпатської Січі – м. Винники, Львівська обл.
Сергій Єфремов – полковник Армії УНР, командант Національної Оборони Карпатської України – с. Зеленьково Черкаської обл.
Микола Капустянський – генерал-хорунжий Армії УНР, член військового штабу Проводу ОУН у справах Закарпаття – с. Чумаки, Дніпропетровська обл.
Михайло Колодзінський – начальник генерального штабу Карпатської Січі, полковник – с. Поточиська, Івано-Франківська обл.
Зенон Коссак-Тарнавський – керівник субреферату ідеології у відділі преси та пропаганди штабу Карпатської Січі, поручник – м. Дрогобич, Львівська область
Роман Шухевич – поручник штабу Карпатської Січі, майбутній головний командир УПА – м. Львів
Євген Кульчицький – організаційний референт Головної Команди Карпатської Січі – м. Львів
Олег Ольжич (Кандиба) – представник Проводу ОУН в Карпатській Україні – м. Житомир
Всеволод Петрів – генерал-хорунжий Армії УНР, інструктор військових вишколів Карпатської Січі – м. Київ



СОБОРНІСТЬ В ХУСТІ:

До розбудови Карпатської України долучилися вихідці з різних українських земель

Василь Филонович – полковник Армії УНР, член генерального штабу Національної Оборони Карпатської України – м. Суми
Яків Голота – професор Севлюської учительської семінарії, командир січовиків у бою на Красному полі 16 березня 1939 р. – м. Баранешти, Буковина
Осип Карачевський – поручник військового штабу Карпатської Січі – с. Держів, Львівська обл.
Юрій Лопатинський – поручник військового штабу Карпатської Січі, комендант підстаршинської школи в Хусті – м. Тернопіль
Стефанія Тисовська – комендантка Жіночої Січі – с. Грушів, Львівська обл.
Микола Чирський – керівник «Летючої естради» Карпатської Січі – м. Кам'янець-Подільський
Микола Галаган – керівник «Українського еміграційного бюро в Карпатській Україні» – с. Требухів, Чернігівська обл.
Микола Кушніренко – економіст Міністерства господарства уряду Карпатської України – с. Мельниця, Сумська обл.
Каленик Лисюк – режисер фільму «Трагедія Карпатської України» (1942) – с. Велика Бубнівка, Хмельницька обл.
Улас Самчук – письменник, член літературно-мистецького об'єднання «Говерля» в Карпатській Україні – с. Дермань, Волинська обл.
Юрій Горліс-Горський – письменник, член літературно-мистецького об'єднання «Говерля» в Карпатській Україні – с. Демидівка, Полтавська обл.
Михайло Михайлович – керівник художньої референтури Головної Команди Карпатської Січі – м. Київ
Микола Аркас – режисер державного театру Карпатської України «Нова сцена» – м. Миколаїв
Леонід Романюк – посол до Союзу Карпатської України – с. Нові Ушиці, Хмельницька обл.
Леонід Мосендз – письменник, викладач у Свалявській торговельній академії – м. Могилів-Подільський, Вінницька обл.
Микола Битинський – сотник Армії УНР, член Карпатської Січі у с. Білки на Іршавщині – с. Літин, Вінницька обл.

КАРПАТСЬКА УКРАЇНА (1938-1939 РР.)

1 Вступ

Територія Закарпаття під офіційною назвою Підкарпатська Русь увійшла до складу Чехословацької республіки після завершення Першої світової війни за умовами Сен-Жерменського мирного договору, який був підписаний 10 вересня 1919 р. з Австрією. Договір передбачав надання краю автономних прав з найширшими повноваженнями у сфері самоврядування. Однак празький уряд протягом майже всього міжвоєнного періоду свідомо зволікав з наданням автономії Підкарпатській Русі, побоюючись зростання українського національного руху на Закарпатті та посилення відцентрових тенденцій.

Фактично до 1938 р. Чехословаччина залишалась централізованою державою, в якій автономні права для Закарпаття не були реалізовані. Офіційною мовою діловодства залишалась «чехословацька мова», в усіх сферах суспільного життя здійснювалась прихована політика чехізації, спрямована на остаточну інтеграцію території Підкарпатської Русі в єдиний державний організм. Поряд з цим, поширення на Закарпаття дії конституційного законодавства Чехословаччини (ЧСР) принесло сюди

демократичний політичний режим з усіма його правовими інститутами, громадянськими свободами і правами, багатопартійністю, плюралізмом та парламентаризмом.

У міжвоєнний період на Закарпатті посилювались процеси українського національного відродження. Одним із ідейних натхненників та лідером українофільського руху в краї був греко-католицький священник, багаторічний директор Ужгородської учительської семінарії отець Августин Волошин. Окрім праці на педагогічній та національно-культурній ниві, він був послом



Августин Волошин
(1874-1945)

(депутатом) до чехословацького парламенту, а у 1933 р. заснував Руську Християнську Народну партію, що стояла на проукраїнських позиціях. Велику роль у становленні української національної ідентичності на Закарпатті відіграли культурні та спортивні товариства – «Просвіта», «Пласт» та «Січ».

Українофіли наголошували на етнічній, мовній та культурній єдності місцевого населення Закарпаття із рештою українського народу по інший бік Карпат і активно працювали на ґрунті підвищення його національно-культурного рівня розвитку та формування національної свідомості.



Андрій Бродій
(1895-1946)

Опонентами українофільства в краї виступали русофільські політичні організації, які мали покровителів у сусідніх столицях. Головною ідейною платформою русофілів було визнання приналежності корінного населення краю до «великого російського народу». Русофільство на Закарпатті не було однорідним у своєму складі і в залежності від орієнтації на сусідні держави поділялось на три основні течії: 1) *мадярофільська*, очолювана лідером «Автономного Земледільського Союзу» (АЗС) Андрієм Бродієм, що орієнтувалась на Будапешт і виступала за повернення краю до складу Угорщини; 2) *полонофільська*, на чолі з головою «Русской Национально-Автономной Партии» (РНАП) Степаном Фенциком, що фінансувалась Варшавою; 3) *чехофільська*, представниками якої були депутати пражського парламенту Леонід Бачинський та Іван П'єщак. Прага, Будапешт та Варшава активно підтримували русофілів в якості ідейно-політичних опонентів українофільської течії для реалізації власних політичних цілей.

У міжвоєнний період чехословацький уряд інвестував великі кошти в розвиток інфраструктури Підкарпатської Русі. За державні гроші були

прокладені нові шосейні шляхи загальною протяжністю 570 км., відремонтовані старі, споруджено десятки залізобетонних та залізних мостів, гідроцентраля (водогін) та аеропорт в Ужгороді (1929), розширено мережу телефонного зв'язку, розбудовано міста. У містах споруджувались багатоповерхові житлові та адміністративні будинки, лікарні, проводилось брукування та асфальтування доріг, прокладання тротуарів, освітлення вулиць. Показовим у цьому відношенні є Ужгород, який з провінційного містечка перетворився у модерне європейське місто.

2 Мюнхенська конференція та проголошення автономії Підкарпатської Русі (Карпатської України)

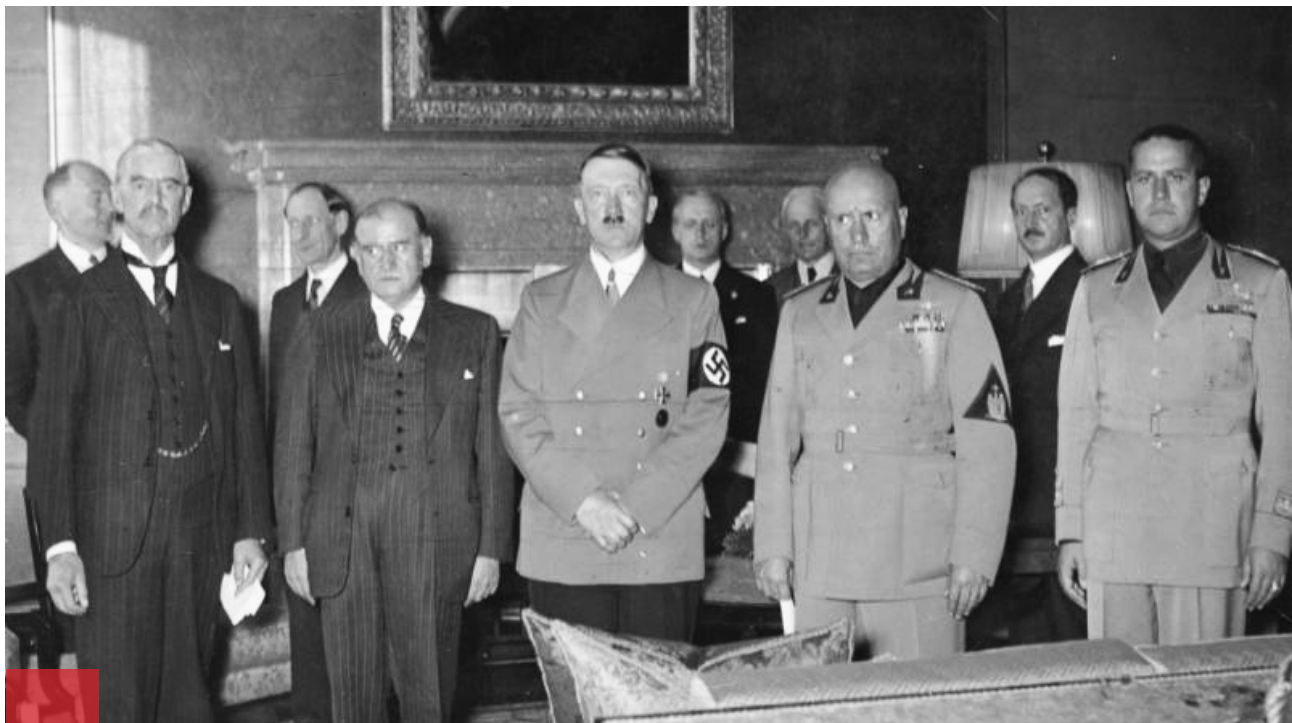
1938 рік приніс тривогу в європейське суспільство. Німеччина без жодного пострілу поглинула Австрію (13 березня 1938 р.), безпосередня зовнішньополітична загроза нависла над Чехословаччиною. Берлін вимагав від Праги передати йому територію Судетської області із 3-мільйонним німецьким населенням. Уряди Великобританії та Франції, намагаючись відтягнути початок нової великої війни, йшли на поступки територіальним вимогам А. Гітлера.

19 вересня 1938 р. чехословацькому уряду була передана англо-французька дипломатична нота з ультимативними вимогами передати Судетську область на користь Третього Рейху. Усвідомивши загрозу опинитись сам на сам з агресором, президент Чехословаччини Е. Бенеш погодився задовольнити німецькі територіальні претензії. 29 вересня 1938 року відбулась Мюнхенська конференція за участі рейхсканцлера Німеччини Адольфа Гітлера та прем'єр-міністрів: Італії – Беніто Муссоліні, Великобританії – Невілла Чемберлена та Франції – Едуарда Даладье. За її наслідками якої було підписано угоду про передачу Судетської області від Чехословаччини до Німеччини.

Під впливом Берліна Угорщина та Польща також висунули свої територіальні претензії до Праги. Обидві країни розглядали ЧСР як штучно створену державу. У зв'язку з цим вони, як і Німеччина, були зацікавлені в її остаточній ліквідації. Особливо інтереси цих двох держав сходилися в питанні Підкарпатської Русі. Ревізіоністська політика

угорського керівництва в міжвоєнний період була спрямована на відновлення «тисячолітніх кордонів» держави св. Стефана (так називали Угорське королівство від моменту його хрещення королем Стефаном I у 1000 р.) та повернення колишніх історичних земель, в тому числі й території Закарпаття, до свого складу. Польща вбачала загрозу в активізації українського національно-визвольного руху на Підкарпатській Русі для західноукраїнських земель, які перебували в її складі. З огляду на це, обидві сторони були зацікавлені у встановленні спільного польсько-угорського кордону в Карпатах і включення Закарпаття до складу Угорщини.

Постмюнхенський час існування Чехословацької держави увійшов в історію під назвою «Друга республіка» і став коротким періодом – усього лише півроку перед її зникненням. Мюнхенська змова завдала руйнівного удару по демократичних засадах республіки, заклавши під нею міну уповільненої дії. Усвідомлюючи катастрофічні наслідки Мюнхенського договору, президент Е. Бенеш. 5 жовтня 1938 р. пішов у



*Учасники Мюнхенської конференції 29-30 вересня 1938 р.
(справа наліво): прем'єр-міністр Великобританії Н. Чемберлен,
прем'єр-міністр Франції Е. Даладьє, німецький рейхсканцлер
А. Гітлер, прем'єр-міністр Італії дуче Б. Муссоліні*

відставку і згодом емігрував на Захід. Президентські функції став виконувати прем'єр-міністр генерал Ян Сирови.

З метою зберегти державу чехословацька влада пішла на поступки домаганням словаків та українців. 11 жовтня 1938 року на вимогу політичних сил Підкарпатської Русі Прага призначила перший автономний уряд, який очолив русофіл Андрій Бродій. До нього увійшло четверо представників русофільського (А. Бродій, С. Фенцик, Е. Бачинський, І. П'єщак) і двоє українофільського напрямку (Ю. Ревай та А. Волошин). Перший автономний уряд проіснував недовго – всього 15 днів.

А. Бродій вів таємні перемовини з Будапештом щодо приєднання краю до Угорщини, за що був звинувачений чеською владою у державній зраді і 26 жовтня 1938 р. заарештований. Зрада прем'єра Бродія викликала недовіру населення до русофільського руху. Новим прем'єр-міністром був призначений А. Волошин – лідер українофільського напрямку, який того ж дня склав присягу на вірність Чехословацькій республіці.

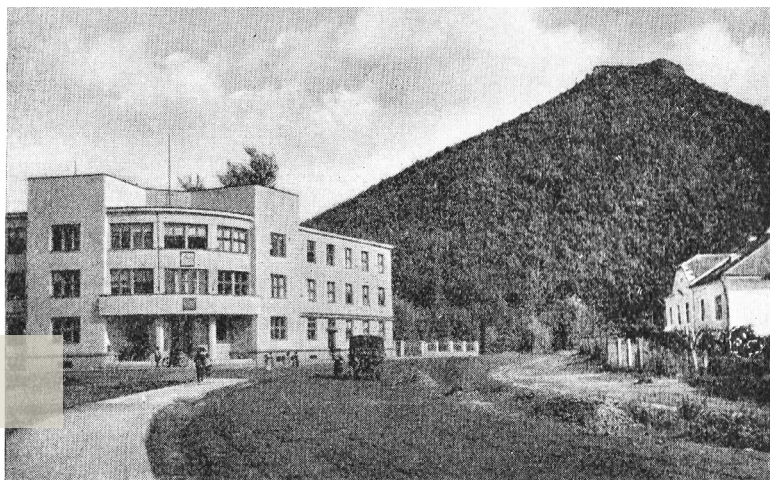
Однак не встиг новий уряд Підкарпатської Русі розпочати свою діяльність, як зазнав першої кризи. 2 листопада 1938 р. відбувся перший

Віденський арбітраж за участю Німеччини та Італії, за рішенням якого Чехословаччина була змушена передати Угорщині південні округи автономних Словаччини та Підкарпатської Русі, де проживало переважно угорське населення. Закарпаття втратило понад 12 % своєї території (1523 км²), на якій знаходилося 97 населених пунктів, у тому числі найбільші міста – Ужгород, Мукачеве, Берегове,



Карта території автономної Підкарпатської Русі за наслідками Віденського арбітражу 2 листопада 1938 р.

*Будинок в місті Хусті,
де в 1938-1939 рр. знахо-
дився автономний уряд
Карпатської України*



де проживало близько 175 тис. чоловік, серед них понад 33 тис. русинів-українців. Це була важка втрата для автоном жавних установ і майна з територій, які передавалися Угорщині, повинна була завершитися до 10 листопада 1938 р. Підкоряючись рішенню арбітражу, уряд А. Волошина був змушений перенести свою канцелярію з Ужгорода до Хуста, який став новою столицею українського автономного краю в складі федеративної Чехословаччини (у період «другої республіки» вона офіційно називалась Чехо-Словаччина).

3 Карпатська Україна: етап автономії

22 листопада 1938 р. Національні збори у Празі прийняли конституційні закони про автономію Словаччини та Підкарпатської Русі. Чехословаччина офіційно перетворилась на федеративну республіку. Кабінет Підкарпатської Русі у складі трьох осіб став складовою частиною центрального уряду в Празі. У найближчі п'ять місяців передбачалось провести вибори до представницького законодавчого органу української автономії – Сойму Підкарпатської Русі. Останній мав право змінити назву території краю та запровадити офіційну мову урядування. Однак вже 25 листопада 1938 р. кабінет А. Волошина видав розпорядження про



*Дмитро Климпуш – голов-
ний командант Карпат-
ської Січі у 1938-1939 рр.*

запровадження на території краю української (малоруської) мови, а в кінці грудня розпустив земський (крайовий) уряд у Хусті й офіційно дозволив вживати поряд із назвою «Підкарпатська Русь» також назву «Карпатська Україна». Виконавча влада в краї перейшла до уряду А. Волошина. Пріоритетним напрямом його політики стала законотворча діяльність, яка була покликана наповнити реальним змістом статус автономного краю як суб'єкта федерації у складі Чехо-Словацької республіки. Попри складність міжнародної ситуації в Європі, Закарпаття було єдиним регіоном з українським населенням, яке у міжвоєнний період вибороло автономні права. Невелика гілка українського народу отримала можливість певною мірою проводити власну внутрішню та зовнішню політику, наслідком якої була спроба формування української державності.

«Гібридна війна» проти Карпатської України

У 1938-1939 рр. Угорщина та Польща вдалися до тактики дестабілізації на території Карпатської України, яку можна розглядати в рамках сучасного концепту «гібридної війни». Перебуваючи під враженням підливних дій нацистів в Судетах, Будапешт та Варшава апробували проти Карпатської України набір аналогічних заходів, які включали в себе поєднання саботажно-підливних дій та партизанських акцій з методами пропагандистської війни та політичної дестабілізації, економічної та транспортної блокади, дипломатичного тиску. Не будучи офіційно залученими у конфлікт зі своїм сусідом – Чехо-Словаччиною, протягом осені 1938 р. польські та угорські військові штаби засиляли через кордон військовослужбовців під прикриттям, диверсантів і терористів для здійснення актів диверсії та саботажу, підливу позицій місцевої автономної влади, збурення місцевого населення та скорішого приєднання Карпатської України до складу Угорщини. Будучи прямим порушенням міжнародного права, ці дії становили приховану агресію проти сусідньої держави. Втім, через успішні дії чехословацьких військових, яким у співпраці з українськими парамілітарними формуваннями (Карпатською Січчю) вдалося нейтралізувати більшість атак, диверсійна операція Угорщини та Польщі захлинулася та врешті була згорнута під тиском міжнародної спільноти. Водночас співпраця

двох держав у знищенні «українського П'ємонту» в Карпатах у період автономії заклала підґрунтя для їхніх спільних дій, спрямованих на ліквідацію оборонців Карпатської України у березні 1939 р.

За польськими даними, в ході проведення диверсійної акції «Лом» у жовтні-листопада 1938 р. на території Підкарпатської Русі польськими диверсантами було знищено або пошкоджено 1 залізничний та 12 дорожніх мостів, 1 гребля, телефонний комутатор і будинок пошти, у 27 місцях перервано телефонні лінії, 23 осіб вбито, 15 поранено, 20 захоплено у полон. Водночас втрати з польської сторони становили 23 чол., серед них 11 вбитими, 7 пораненими, 3 полоненими і 2 зниклими безвісти. В той же час за чехословацькими даними, у результаті польських диверсійних акцій загинули 2 жандарми, 2 співробітників фінансової служби та 2 лісничих, поранення отримали 6 осіб, 20 осіб (жандарми, солдати та митники) потрапили у полон.

Карпатська Січ

9 листопада 1938 року в Хусті була створена напіввійськова структура під назвою «Організація Народної Оборони Карпатська Січ» (ОНОКС). Її очолив Дмитро Климпуш, колишній підстаршина австро-угорської армії та керівник спортивно-пожежного товариства «Січ». У статуті організації зазначалось, що ОНОКС не є партійною організацією. Її метою була оборона державних інтересів Карпатської України.

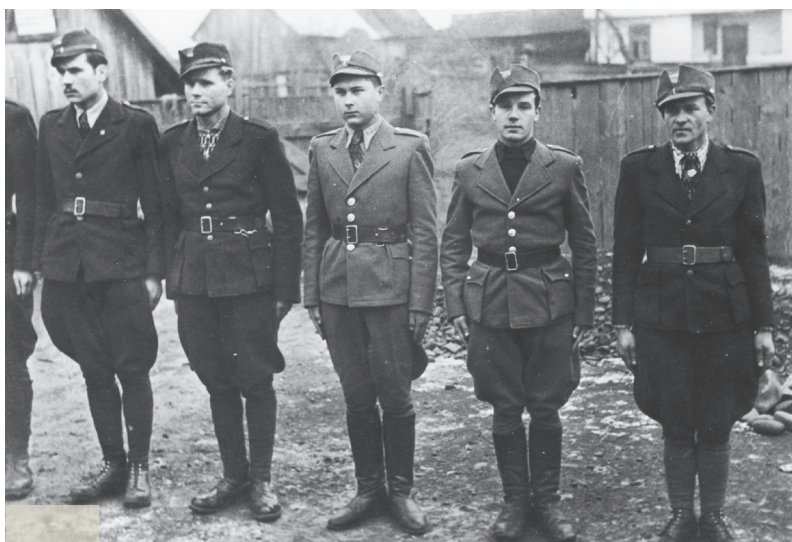


Члени Головної Команди Карпатської Січі: С. Росоха, Д. Климпуш та І. Рогач (посередині в уніформі)



*Звіт в Головній Команді.
На передньому плані:
І. Роман та
В. Гренджа-Донський*

Членами Карпатської Січі могли стати всі громадяни автономії, які досягли 18 років. Січовики мали право носити військовий однострій, відзнаки та легку зброю. Керівним органом Карпатської Січі стала Головна Команда. Окремо було створено військовий штаб, який очолив полковник М. Колодзінський. Його ядро сформували члени ОУН із Галичини. Восени 1938 року галицькі добровольці поодинокі або цілими групами масово переходили польсько-чехословацький кордон для вступу в Карпатську Січ.



Карпатські січовики

До лав Карпатської Січі записувалися національно свідомі мешканці краю: вихідці з інтелігенції – вчителі, лікарі, дрібні службовці, представники молоді – студенти, гімназисти, семінаристи, робітники та селяни. В окремих населених пунктах вступ до складу Карпатської Січі набув масового характеру:

інколи до складу організації записували чи не все чоловіче населення села. Дуже швидко Карпатська Січ перетворилась у загальнокрайову організацію Карпатської України. Окрім цього в складі ОНОКС було чимало вихідців із Галичини, Волині, Буковини та Наддніпрянщини, які

*Плакат М. Бутовича,
на якому зображено січовиків,
які несуть прикордонну
службу в Карпатах. 1939 р.*

нелегально переходили чехословацький кордон і вступали до лав Карпатської Січі, надавши таким чином їй загальноукраїнського характеру.

Січовики проходили військову та бойову підготовку у гарнізонах. Вишколом та організацією Карпатської Січі як військового формування займалися 22 офіцери чехословацької та колишніх українських армії УНР і УГА. Зокрема, в Хусті перебували генерал-хорунжі армії УНР М. Капустянський та В. Петрів, полковники УНР С. Єфремов та В. Филонович.

Карпатські січовики залучались до боротьби проти польських та угорських диверсійних загонів, які здійснювали напади на територію Карпатської України. Зокрема, станом на початок лютого 1939 р. відділи Карпатської Січі взяли участь в 22 боях і сутичках з угорськими терористами на кордонах краю.

Найбільш боєздатні частини Карпатської Січі розміщувалися в столиці Карпатської України – Хусті. До складу Хустського коша на чолі з



*Будинок чехословацької
прикордонної варті,
пошкоджений внаслідок
диверсії польських
терористів поблизу
м. Мукачево. 1939 р.*



Агітаційна бригада Карпатської Січі на вантажній машині під час проведення передвиборчої кампанії до Сойму Карпатської України. Хуст, лютий 1939 р.



Плакат М. Михалевича, який зображає Карпатську Україну, що протидіє спробами Угорщини та Польщі встановити спільний кордон в Карпатах

С. Сулятицьким входило 5 сотень (загалом близько 720–740 чол.). Найбільш вишколеними, озброєними та обмундированими були січовики 1-ої та 2-ої сотень Хустського коша, які разом нараховували бл. 320 чол. Вони вважались «спеціальною гвардією», оскільки по можливості отримували уніформу та зброю.

Одним із напрямків діяльності Карпатської Січі в 1938–1939 рр. стала широка культурно-просвітня діяльність серед українського населення, участь у відзначенні національних і релігійних свят в Карпатській Україні, організація демонстрацій та мітингів, проведення передвиборної кампанії.

Карпатська Січ випускала плакати, відоzwi, летючки, проводила регулярні пропагандистські заходи серед населення. Культурно-освітня діяльність та передвиборчі акції Січі велися створеною у січні 1939 р. «Летючою естрадою» на чолі з письменником та режисером М. Чирським. Загальне керівництво її діяльністю здійснювало художньо-мистецьке товариство «Говерля», до якого входили провідні письменники, поети, драматурги, художники та митці Карпатської України. Ця пересувна група об'їздила у січні – на початку лютого 1939 р. населенні пункти Карпатської України з драматичними виста-

вами, театралізованими виступами, святковими концертами, масовими політичними здвигами, намагаючись підвищити національну та політичну свідомість українського населення краю.

З просвітницькою метою при Головній Команді ОНОКС в Хусті на вул. Румунській, 1, було засновано січову книгарню, бібліотеку та музей національно-визвольної боротьби.

1 січня 1939 року була створена «Жіноча Січ». Її очолили Стефанія Тисовська та Марія Химинець. Окрім медичної служби та функцій Червоного Хреста, січовички виконували відповідальні ролі зв'язкових та розвідниць, передавали вказівки та накази Головної Команди в окружні та місцеві осередки Карпатської Січі. Поряд з цим, багато дівчат працювало на радіотелеграфній і телефонній службі, забезпечуючи зв'язок між командами ОНОКС. Інколи січовичкам доводилося виконувати надзвичайно відповідальні і важкі завдання розвідувального характеру.

Жіночі відділи брали активну участь у громадсько-політичному та національно-культурному житті Карпатської України. Зокрема вони організовували різноманітні вечори, свята, панахиди в пам'ять за загиблими січовиками, урочисті походи, брали участь в мітингах, демонстраціях, передвиборчій кампанії. Січовички також проводили активну культурно-просвітницьку роботу серед населення, поширювали українську літературу та пресу, збирали кошти на потреби Карпатської Січі, надавали соціальну допомогу бідним родинам. «Жіноча Січ» також займалася пошиттям січових одностроїв, виготовленням національних і січових прапорів, мистецьким оформленням залів для зібрань та засідань. Особливо важкою була праця січовичок-санітарок і працівниць медичного персоналу, які у надзвичайно складних умовах надавали допомогу пораненим січовикам.



Плакат М. Михалевича присвячений «Жіночій Січі»

Основною проблемою Карпатської Січі була нестача зброї. Правовий статус організації не був закріплений жодним законом автономії, тому не було легального способу озброїти відділи січовиків. Напружена ситуація на кордонах автономії змушувала керівництво Карпатської Січі до пошуку альтернативних шляхів озброєння.

16 січня 1939 року Прага призначила міністром внутрішніх справ української автономії чеського генерала Лева Прхалу, який був прихильником русофілів. Призначення на цю важливу посаду неукраїнця викликало масові акції протесту, на які вийшли січовики з гаслами «Січі – зброю!».

В лютому 1939 року особовий склад Карпатської Січі становив майже 15 тисяч зареєстрованих членів. Проте через брак кваліфікованих інструкторів та нестачу зброї, військовий вишкіл встигли пройти лише 2 тисячі січовиків.

Соціально-економічний розвиток

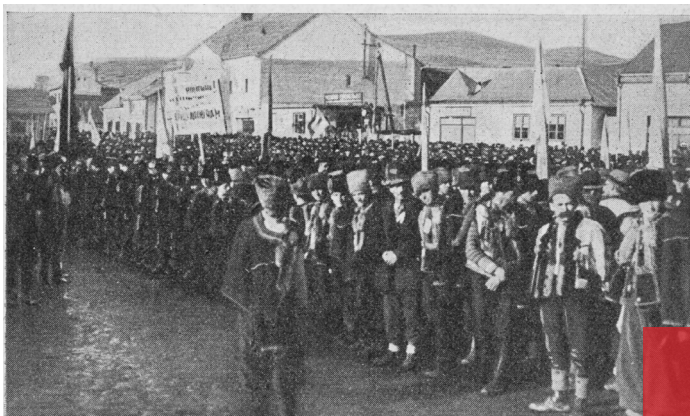
Після Віденського арбітражу Карпатська Україна позбулась майже всіх залізничних комунікацій, що фактично паралізувало інші галузі промисловості та ускладнило зв'язок з Прагою. Уряд А.Волошина намагався вирішити проблему сполучення, розгорнувши програми будівництва залізних та автомобільних шляхів, робились кроки у напрямку покращення роботи пошти, телефонних та телеграфних ліній, було розроблено програму електрифікації краю. Найбільшими проблемами господарського плану, з якими стикнувся автономний уряд Карпатської України невдовзі після свого призначення, стало безробіття, інфляція та продовольча криза. Основним багатством краю залишався ліс, однак його видобування та продаж були помітно загальмовані внаслідок економічної блокади сусідніх Угорщини та Польщі, розривом традиційних господарських зв'язків за підсумками Віденського арбітражу, утрудненням сполучення. Уряд А.Волошина намагався залучити іноземних інвесторів до розвитку промисловості краю. Негайного реформування вимагав аграрний сектор економіки краю. Однак плани з проведення аграрної реформи так і не були втілені в життя за браком часу. Безземелля та малоземелля залишалось головною проблемою закарпатського села.

Першочерговим завданням уряду Карпатської України було забезпечити населення продуктами харчування. Особливо гостро ця проблема відчувалась у гірських та важкодоступних місцевостях. 24 лютого 1939 р. у Празі між Карпатською Україною та Румунією було укладено торговельний договір, за яким Бухарест зобов'язувався постачати кукурудзу за дешевими цінами, що частково знизило проблему продовольчого забезпечення населення.

Освіта, культура та релігія

Уряд А. Волошина домагався запровадження в усіх школах, державних та інших установах Карпатської України обов'язкової української мови. Одночасно розширилася мережа українських шкіл: були відкриті гімназії з українською мовою навчання в Білках, Рахові та Ракошині, понад 50 нових міських та сільських народних шкіл, обговорювалося питання про відкриття народного університету і перенесення з Праги до Хуста Українського вільного університету. Активну діяльність на освітянській ниві здійснювало товариство «Учительська громада», членами якого було близько 2 тис. представників нової української учительської генерації.

Завдяки приїзду в Карпатську Україну відомих діячів української культури та їх співпраці з урядом у краї активізувалося українське культурне життя. У 1938-1939 рр. Хуст відвідали відомі українські поети та письменники О.Олесь, його син О.Кандиба («Ольжич»), Ю. Горліс-Горський, У.Самчук, з ініціативи яких було створено літературно-мистецьке товариство «Говерля». Діяв державний театр «Нова Сцена» (режисер Ю. Шерегій), розпочалися роботи зі створення першої в Закарпатті кіностудії – «Terra-film»). Уряд А.Волошина проводив досить активну політику в галузі релігії та церкви: підтримуючи, насамперед, греко-католицьку церкву, вірними якої була переважна більшість українського населення Закарпаття, він водночас пішов на зближення з керівництвом православної церкви, запобігаючи виникненню міжконфесійних конфліктів у краї.



Учасники маніфестації на честь відзначення 20-річчя від дня злуки ЗУНР та УНР в Хусті. 22. 01.1939 р.

Вибори до Сойму

22 січня 1939 року Хуст урочисто відзначив 20-річницю проголошення акту Злуки УНР та ЗУНР, що стало символом загальноукраїнських соборницьких устремлінь Карпатської України.



Пропагандистська листівка, випущена з нагоди виборів до Сойму Карпатської України. Лютий 1939 р.

Найважливішим етапом у становленні автономії Карпатської України стали вибори до Сойму, що були призначені на 12 лютого 1939 р. 18 січня 1939 р. урядовим декретом була створена партія Українське Національне Об'єднання, яка об'єднала представників українофільського напрямку. 27 січня проводом об'єднання було сформовано список кандидатів у послы (депутати) до Сойму Карпатської України із 32 осіб на чолі з Августином Волошином. За підсумками виборів партія УНО здобула масову підтримку у населення – 92,4%.

6 березня 1939 р. президент Чехо-Словаччини Е.Гаха провів реорганізацію карпатоукраїнського уряду, звільнивши з посади міністра Юліана Ревая та призначивши на його місце Степана Клочурака. Генерал Лев Прхала повторно був призначений міністром

внутрішніх справ Карпатської України. Е. Гаха довго відтягував дату проведення першого засідання Сойму Карпатської України, побоюючись повторення словацького варіанту подій (дій, спрямованих на відокремлення від Чехії).

13-14 березня 1939 р. у Хусті та його околицях відбулись збройні сутички між карпатськими січовиками та чехословацькими військами. Хто перший розпочав стрілянину на сьогодні встановити не можливо.

Збройний конфлікт був не лише епізодом суто військового протистояння, але й проявом українсько-чеського конфлікту інтересів. З одного боку, командування східної групи чехословацької армії на чолі з Л. Прхалою, яке дислокувалось у автономних Словаччині та Карпатській Україні, намагалось не допустити озброєння Карпатської Січі та відокремлення краю від республіки, а з іншого – автономна влада Карпатської України була схильна до меншої залежності та збереження лише номінального підпорядкування Празі.

За різними даними, внаслідок збройних сутичок у Хусті загинуло від 50 до 150 січовиків та 7 чехословацьких військовослужбовців.

4. Міжнародна ситуація і проголошення незалежності Карпатська України

Після Віденського арбітражу Угорщина не відмовилась від своїх претензій на решту території Закарпаття, де угорці не становили більшості. Її приготування до вторгнення на територію Карпатської України не припинялися ні на мить. 23 лютого 1939 р. Будапешт приєднався до Антикомінтернівського пакту, чим втягнув себе у сферу впливу Третього Рейху. Останнє слово в розв'язанні проблеми Карпатської України належало Німеччині, яка певний час приховувала свої справжні наміри і стримувала Угорщину від агресії. Наприкінці 1938 - на початку



*Поштова листівка
про відкриття
Сойму Карпатської
України*

1939 р. у дипломатичних колах і серед громадськості європейських держав склалося враження, що Третій Рейх підтримує Карпатську Україну з метою гарантування її незалежності і використання як П'ємонту для об'єднання навколо неї всіх українських земель. Галас, піднятий з цього приводу європейською пресою, деякою мірою насторожив Угорщину й Польщу, а також викликав саркастичну реакцію Й. Сталіна на XVIII з'їзді ВКП(б), що засвідчило побоювання СРСР в існуванні Карпатської України. Він заявив: *«Конечно, вполне возможно, что в Германии имеются сумасшедшие, мечтающие присоединить слона, т. е. Советскую Украину, к козявке, т. е. к так называемой Карпатской Украине»*.

6 березня 1939 р. німецький рейхсканцлер А. Гітлер прийняв рішення про остаточну ліквідацію Чехо-Словаччини. 12 березня 1939 р. угорський уряд отримав згоду Берліна на окупацію Карпатської України. Наступного дня регент Угорщини адмірал М. Горті надіслав Гітлеру лист, в якому подякував фюреру «за багату ресурсами провінцію», яка мала для Угорського королівства «життєве значення», і зазначив, що 16 березня 1939 р. відбудеться прикордонний інцидент, за яким 18 березня 1939 р. наступить вторгнення угорської армії.

В той час події розвивались з надзвичайною швидкістю. 14 березня 1939 р. парламент у Братиславі проголосив незалежність Словаччини. Зв'язок між Карпатською Україною та Прагою став проблематичним. Ставало зрозуміло, що це остаточний крах ЧСР (наступного дня А. Гітлер поглинув Чехію, перетворивши її на протектор Богемії та Моравії). Під впливом цих подій увечері **14 березня 1939 р. А. Волошин проголосив Карпатську Україну незалежною державою**. Одночасно було названо склад нового уряду: прем'єр-міністр – д-р Августин Волошин, закордонні справи – Юліан Ревай, внутрішні справи – д-р Юрій Перевузнник, господарство – Степан Клочурак, фінанси й комунікації – д-р Юлій Бращайко, здоров'я і соціальна опіка – д-р Микола Долинай. Після цього до Берліна була відправлена телеграма наступного змісту: «Від імені уряду Карпатської України прошу Вас прийняти до відома проголошення нашої самостійності під охороною Німецького Рейху. Прем'єр-міністр доктор Волошин. Хуст».

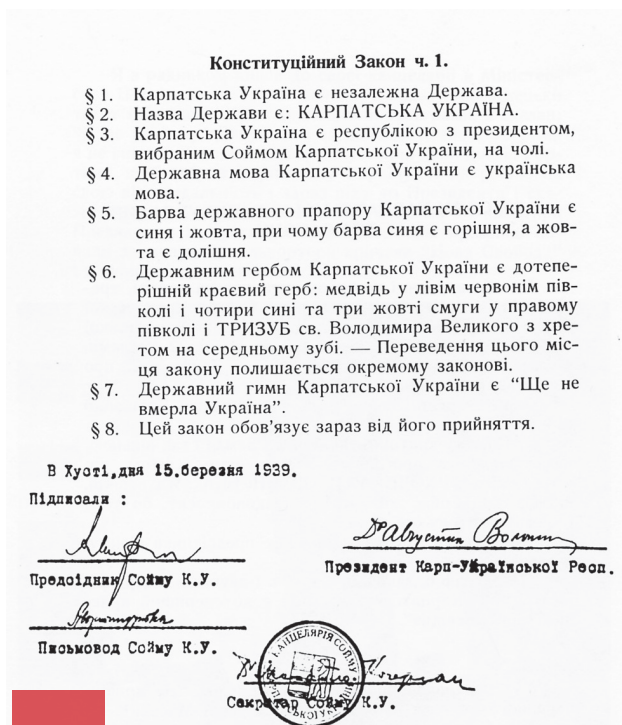
Президія Союму Карпатської України. Зверху сидять (з ліва на право): голова УНО Ф. Ревай, голова союму А. Штефан та секретар С. Росоха. Знизу: М. Кочерган, о. Ю. Станинець, А. Волошин.



Тим часом окремі підрозділи угорської армії вже перейшли кордони Карпатської України, а відповіді з рейхсканцелярії не було. Вранці 15 березня уряд Волошина ще раз звернувся до Берліна з конкретним запитанням: чи віддала Німеччина Карпатську Україну Угорщині? Лише після цього Міністерство закордонних справ Німеччини через свого консула в Хусті порадило А. Волошину «не чинити опір угорському вторгненню, бо німецький уряд у даній ситуації, на жаль, не може взяти Карпатську Україну під протекторат».

Після невдачі з отримання допомоги від Німеччини уряд А.Волошина апелював до демократичних держав. Ще 14 березня 1939 р. офіційний представник хустського уряду в Празі Вікентій Шандор поінформував американського посла В. Карра про проголошення незалежності Карпатської України. 16 березня 1939 р. міністр закордонних справ Юліан Ревай, перебуваючи в Берліні, передав через французьке посольство телеграму до уряду в Парижі з проханням дипломатичного втручання в Будапешт з приводу угорського вторгнення на територію Карпатської України. Однак французьке Міністерство закордонних справ мовчало. Одночасно зондувалась позиція сусідньої Румунії, яка була союзницею Чехословаччини по Малій Антанті і єдиною з країн, що підтримувала Карпатську Україну в часи її автономії. Однак під час розпаду Чехословаччини Бухарест висунув власні територіальні претензії на східну частину краю.

У такій складній і безвихідній міжнародній ситуації **15 березня 1939 р.** після обіду в Хусті розпочала свою роботу перша і остання сесія **Союму Карпатської України**. Протягом трьох годин відбулося шість окремих



Конституційний закон
Ч. 1 про незалежність
Карпатської України.
15.03.1939 р. Хуст

засідань, на яких було ухвалено документи історичної ваги. Зокрема, таємним голосуванням Сойм обрав **президента новоствореної української держави – А.Волошина**, а також прийняв два закони, які мали статус конституційних і визначали форму державного правління. Ними підтверджувалося, що Карпатська Україна є незалежною державою – республікою з президентом на чолі, обраним Соймом. Державною мовою Карпатської України проголошувалася українська. Державним прапором затверджувався національний синьо-жовтий прапор, а державним гербом – сполучення крайового герба

(ведмідь у лівім червонім колі й чотири сині та три жовті смуги в правому півколі) з національним (тризуб Володимира Великого з хрестом на середньому зубі). Державним гімном Карпатської України оголошувався національний гімн «Ще не вмерла Україна». Сойм також уповноважив уряд за згодою президента Карпатської України видавати розпорядження, що матимуть силу закону.

Втім, уряду новоствореної незалежної Карпато-Української республіки так і не судилося приступити до виконання цих ухвал Сойму. Того ж дня, 15 березня 1939 року, угорські війська розпочали загальний наступ на всій території щойно проголошеної української держави. Уряд Карпатської України разом із новообраним президентом А. Волошином вимушені були залишити територію своєї країни та емігрувати в Європу.

5. Оборона Карпатської України

Уранці 15 березня 1939 р. військовий міністр уряду Карпатської України Степан Клочурак видав наказ про створення збройних сил незалежної

держави – **Національної Оборони Карпатської України** на чолі з полковником Сергієм Єфремовим. Одночасно було призначено Генеральний військовий штаб у складі 11 чоловік на чолі з М. Колодзінським. Того ж дня було оголошено мобілізаційне звернення до населення Карпатської України, яке передавалось кожні півгодини протягом 15 березня 1939 р. Карпатська Січ стала базою для формування збройних сил краю.

Радіозвернення команданта Національної Оборони Карпатської України полковника С. Єфремова:

«Народе Карпатської України! Українці й Українки!

Ганебний напад наших віковичних ворогів став фактом: мадяри перейшли вночі наші кордони й провадять наступ, щоб знову накинати ярмо на нашу Батьківщину. Уряд Карпатської України видав наказ створити українську армію, якої січовики й січовички стають ядром. Мене влада призначила Командантом Національної Оборони. Нас чекає нерівна своєю силою і зброєю боротьба з напасником, але заховаймо спокій і негайно ставмо чоло ворогові. Імовірно, що багатьом з нас доведеться полягти в цій нерівній боротьбі, але смерть полеглих буде історичним прикладом для майбутнього покоління українського народу. Вихований таким прикладом, наш нарід стане колись увесь до могутнього здвигу, до боротьби за свою Соборну Державу. І тоді – здобуде її. Утримувати лад і порядок! Ніхто не сміє ширити панічних вісток! Зрадників Батьківщини та ворожих агентів негайно затримувати та передавати до найближчої січової команди. На нас дивиться цілий український нарід, а може й світ, а через те – до бою в обороні своїх прав! Будьте відважні в бою,



*Групи добровольців та січовиків відправляють на угорський фронт.
16.03.1939 р., Хуст*

але й обережні, бо життя кожного з вас дороге нашій спільній матері – Батьківщині. Шкода, неймовірна шкода кожної краплі крові, непотрібно пролятої...

За Батьківщину, за її волю!» Слава Україні!».

До команд Національної Оборони зголосилось близько 2-3 тис. чол., серед яких були селяни, старші учні гімназій і студенти учительських семінарій, пластуни, січовики, українці чехословацької армії, прикордонної охорони та жандармерії, українські емігранти. Озброєних новобранців та січовиків у складі невеликих відділів відправляли на угорський фронт.

Одним із найважливіших напрямків угорської наступу став східний напрям Берегівської військової групи, спрямований на столицю Карпатської України. Угорське командування планувало якнайшвидше захопити Хуст, арештувати членів українського уряду, не допустити відкриття Сойму Карпатської України. Найбільш кровопролитні бої відбулися на Севлюшсько-Хустському відтинку фронту, кульмінацією яких став **бій на Красному полі**. Тут карпатські січовики разом з українцями чехословацької армії та студентська молодь зі Севлюшської учительської семінарії організували оборону під керівництвом поручика І. Чучки та професора семінарії Я. Голоти. Проти слабоозброєних січовиків та студентів-семінаристів наступала регулярна угорська армія з танками, літаками, артилерією та важкою зброєю. Героїчна і самовіддана оборона січовиками Севлюша, який знаходився за 25 км



Угорсько-польські зустрічі на спільному кордоні в Карпатах. Березень 1939 р.

від Хусту, забезпечила проведення історичної сесії Сойму Карпатської України, яка уконституювала створення нової незалежної держави.

О 16.00. до Хуста увійшли перші підрозділи угорської армії на велосипедах. За ними прийшла угорська піхота та артилерія. Січовики, які не встигли відступити із головними силами, організували опір у місті.

Невелика група січовиків під командуванням М. Колодзінського та З. Коссака продовжила відступ у рахівські гори, сподіваючись там організувати партизанську боротьбу проти угорських окупантів. Однак поблизу Солотвина вона змушена була вступити в нерівний бій з угорськими терористичними групами. Потрапивши в полон, 19 березня 1939 р. вони були розстріляні в Солотвинських копальнях.

Загалом під час окупації території Закарпаття угорськими військами збройні сили Карпатської України провели близько 22 дрібних і великих боїв. Втрати січовиків у них становили від 1 до 1,5 тис. осіб убитими і тими, що пропали безвісти, 4,5 тис. патріотів стали жертвами угорського терору після поразки Карпатської України, інші залишили окуповану територію рідного краю або перейшли до партизанської боротьби. За офіційною статистикою, угорська армія в ході боїв у Карпатській Україні втратила 72 вбитих, 164 поранених, 3 пропалих безвісти і 2 полонених. Однак ці дані були свідомо занижені.

18 березня 1939 р. територія Карпатської України була окупована угорськими військами, які на всіх карпатських перевалах дійшли до польського кордону. Тут під час зустрічі угорських та польських військ влаштовувалися спільні святкування на честь встановлення спільного угорсько-польського міждержавного кордону.

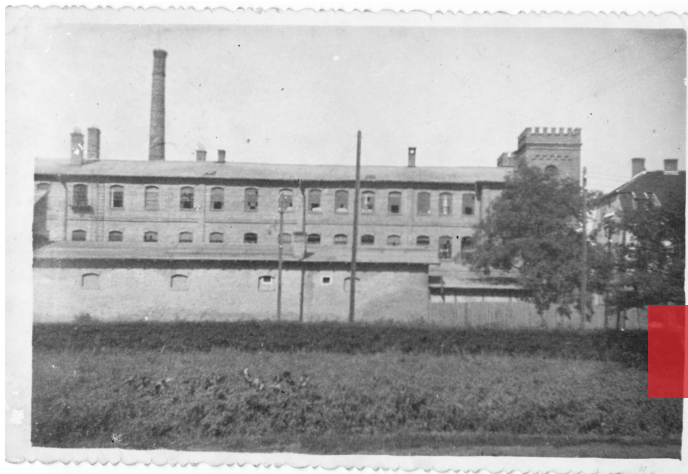
На території Закарпаття було запроваджено військовий стан і встановлена військова адміністрація на чолі



Угорські гонведи розстрілюють полоненого січовика.

з генералом Б. Новаковичем. Після цього угорські каральні органи при підтримці активістів з числа місцевого угорського населення взялись за «очищення» території краю від небажаних елементів.

Жертвами угорських репресій стали різні категорії місцевого населення, однак найбільш жорстокого переслідування зазнали січовики, національно свідомі інтелігенція, колишні державні і партійні службовці Карпатської України, представники греко-католицького духовенства. Для полонених січовиків були створені тюрми і концтабори



Угорський
концтабір
«Вор'юлопош»
у Ніредьгазі

у Кривій, Хусті, Тячеві, Великому Бичкові, Рахові, Сваляві, Воловому, Великому Березному та ін. Після допитів і тортур їх вивозили поромом на Тису і там розстрілювали. Один із керівників хустських січовиків О. Блестів («Гайдамака»), перебуваючи в хустській в'язниці, перед смертю шпилькою проколов собі палець і кров'ю написав записку:

«Я, Олександр Блестів, 22-річний з Хуста, іду на смерть за те, що любив свою рідну Україну». У середині квітня 1939 р. близько 1200 в'язнів із Закарпаття було перевезено до угорського концтабору в с. Вор'юлопош біля Ніредьгазі, де тортури, побиття і знущання над ними продовжувались до липня 1939 р.

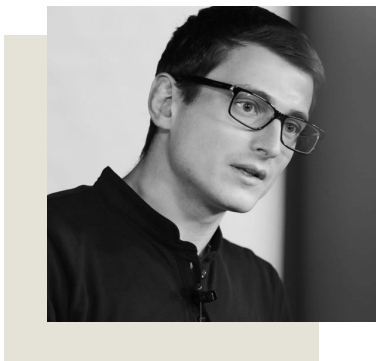
Частину захоплених у полон січовиків-галичан угорські військові та жандарми передали польським прикордонникам, які 18 березня 1939 р. розстріляли їх окремими групами на Верецькому перевалі. Інша група галичан (30–40 чол.) була розстріляна польськими прикордонниками та угорськими солдатами, жандармами і терористами на Яблунецькому (Татарському) перевалі поблизу Ясіня 23 березня 1939 р.

(їхню долю розділили інші 60 січовиків, яких польські військові постріляли 21 квітня 1939 р. на Ужоцькому перевалі). Польща проявила вкрай вороже ставлення до «українського ірредентизму» на Закарпатті і сприяла Угорщині в окупації території Карпатської України у березні 1939 р., висунувши власні війська до кордону ЧСР.

Паросток української держави, що був створений на Закарпатті у березні 1939 р. у вкрай складних міжнародних обставинах, був залишений на поталу Угорщині. Опір, який вчинили оборонці Карпатської України наступаючим угорським військам, отримав широке міжнародне відлуння у світовій пресі.

Отже, упродовж п'яти місяців на Закарпатті існувала українська держава двох типів: з 11 жовтня 1938 р. до 14 березня 1939 р. Підкарпатська Русь – Карпатська Україна була автономною частиною федеративної (другої) Чехо-Словацької республіки, а 14-18 березня 1939 р. Карпатська Україна заявила про себе світу як незалежна держава.

Бойовими діями проти регулярної угорської армії в трагічні березневі дні 1939 р. карпатські січовики перед усім світом задекларували незламну волю українського народу до створення власної незалежної держави. Участь січовиків в обороні незалежної Карпатської України стала прикладом високого патріотизму і героїзму молодих людей, які, не маючи озброєння, чинили запеклий опір окупантам і вмирили зі словами «Слава Україні!». Захист молоді української держави на Закарпатті в березні 1939 р. став першим у Центрально-Східній Європі збройним виступом проти агресивних планів Третього Рейху та його союзниці – гортистської Угорщини.



*Олександр Пагіря,
Кандидат історичних наук*



ІСТСЬКА УКРАЇНА



Б.А.Мариконь



ДРУЗІ, відділ національно-патріотичного виховання Мінмолодьспорту запланував у 2017 році проведення і підтримку більше півсотні всеукраїнських і міжнародних заходів, спрямованих на формування української громадянської ідентичності, до яких ви можете долучитися як учасниками, так і волонтерами, що сприяють їх проведенню. **Серед цих заходів є масові фестивалі,** такі як:

- 1** Всеукраїнський фестиваль, спрямований на популяризацію національної духовно-культурної спадщини, **«Зашків»** (червень 2017 року у Львівській області);
- 2** Всеукраїнський фестиваль, спрямований на популяризацію національної духовно-культурної спадщини, **«Холодний яр – фестиваль нескореної Нації»** (липень 2017 року – Черкаська область);
- 3** Всеукраїнський фестиваль, спрямований на вшанування героїв боротьби українського народу за незалежність і територіальну цілісність України, **«Конотопська битва»** (липень 2017 року – Сумська область);
- 4** Всеукраїнський фестиваль, спрямований на популяризацію національної духовно-культурної спадщини, **«Дунайська Січ –2017»** (липень 2017 року - Одеська область);
- 5** Всеукраїнський фестиваль, спрямований на популяризацію національної духовно-культурної спадщини, **«Бандерштат – 2017»** (серпень 2017 року – Волинська область);
- 6** Всеукраїнський фестиваль, спрямований на підвищення рівня знань про видатних особистостей українського державотворення, **«Гальчевський – фест»** (вересень 2017 року – Хмельницька область);
- 7** Всеукраїнський фестиваль, спрямований на ушанування героїв боротьби українського народу за незалежність і територіальну цілісність України, **«Олевська республіка»** (вересень 2017 року – Житомирська область);

- 8** Всеукраїнський фестиваль, спрямований на підвищення рівня знань про видатних особистостей українського державотворення, **«Герої Базару»** (листопад 2017 року – Житомирська область);

Міністерство молоді та спорту України запрошує Вас і ваших друзів на ці та інші, більш як півсотні всеукраїнських та міжнародних заходів національно-патріотичного виховання, які відбуватимуться протягом 2017 року по всій території України. Детальніше із заходами можна ознайомитись на сайті Мінмолодьспорту, а також на сторінці нашого відділу у соціальній мережі FB: **«Національно-патріотичне виховання»**.

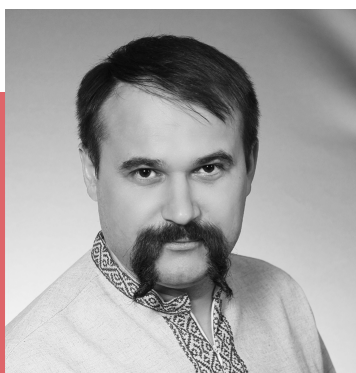
**Відділ національно-патріотичного виховання
Міністерства молоді та спорту України**

м. Київ, вул. Еспланадна, 42
тел. (044) 246-62-35
e-mail: NPVMMS@gmail.com

Офіційний сайт:



Сторінка на FB:



*З повагою, Микола Ляхович, начальник
відділу національно-патріотичного
виховання Міністерства молоді та
спорту України.*



Зв'язок:

Валерій Гладунець – режисер фестивалю
(093)6395804 / etnoevolution@gmail.com

Томаш Лелекач – куратор меморіальних заходів (066)0160975 / tlelekach@gmail.com

Маряна Хемій – куратор книжкової виставки та літературної сцени
(093) 7674381 / maryana.khemij@gmail.com

Олексій Ткачук – технічний директор, технічні питання (093)0672831,
(067)7992430 / oleksiy.tkachuk@gmail.com

Тетяна Наумчук – помічник режисера, виставка-ярмарок традиційних ремесел
(067)6617661 / naumchuk_tetyana@ukr.net

Євгенія Назаренко – прес-секретар фестивалю (096)9599853
rockovadivchina@gmail.com

Ганна Балакир – логістика, кобзарсько-лірницька сцена
(097)7033204 / a.balakyry@gmail.com

Люба Плавська – дизайн і верстка
(098)1210185 / plavskadesign@gmail.com

Організатори фестивалю:

Міністерство молоді та спорту України
Управління молоді та спорту Закарпатської
обласної державної адміністрації

Мистецьке втілення фестивалю:

Мистецьке об'єднання «Глечик»
Мистецька референтура ВГО «Сокіл»

Фестиваль відбувається за підтримки



Інформаційні партнери:

НЕЗБОРИМА НАЦІЯ

